

การผสานองค์ความรู้ในการพัฒนา฼าปนสถานสู่การเป็นพื้นที่ชุมชน

Knowledge integration for cemetery and crematory development as a community space

ปัตย์ ศรีอรุณ¹ และ มานิตา ชิวเกรียงไกร²

Pat Sriaroon and Manita Cheewakriangkrai

บทคัดย่อ

การปรับปรุงสุสานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนนั้นได้รับความนิยมอย่างยาวนานในต่างประเทศ ในปัจจุบันความพยายามที่จะพัฒนา฼าปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนในประเทศไทยนั้นมียานวนมากขึ้น อย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากการสนับสนุนของรัฐ กรณีศึกษาในประเทศไทยกรณีหนึ่งคือการปรับเปลี่ยนป่าช้า วัดดอนเป็นพื้นที่ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการทำพื้นที่฼าปนสถานในเมืองให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน เชียงใหม่เป็นอีกเมืองหนึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความพยายามพัฒนา฼าปนสถานหลายแห่งให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน ฼าปนสถานข้างเคียงเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งได้รับการพัฒนาจนได้รับความนิยมในการเข้าไปใช้งานจากคนในชุมชน ในขณะที่หลาย฼าปนสถานไม่ได้รับความนิยมมากนัก เช่น ฼าปนสถานหอยยา ที่แทบไม่มีผู้คนเข้าไปใช้งาน ทั้งๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองเช่นเดียวกัน นำมาซึ่งคำถามที่ว่าเหตุใดผู้คนจึงเข้าไปใช้฼าปนสถานแห่งหนึ่งในการเป็นพื้นที่ชุมชนมากกว่าอีกแห่งหนึ่ง และทำให้เกิดสมมติฐานว่า สาเหตุหนึ่งของการที่ผู้คนไม่เข้าไปใช้งานใน฼าปนสถานนั้น เนื่องมาจาก฼าปนสถานที่ถูกพัฒนาให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนนั้นๆ ไม่มีลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเลือกที่จะทำและกิจกรรมทางสังคม ซึ่งลักษณะที่ไม่ส่งเสริมดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัญหาการขาดองค์ความรู้ในการพัฒนา฼าปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนและขาดการทำเอกสารคู่มือแนวทางการพัฒนา฼าปนสถานที่ดีชัดแจ้งสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาปรับปรุง฼าปนสถานโดยในบทความนี้

1 อาจารย์ประจำ สาขาสถาปัตยกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

2 อาจารย์ประจำ สาขาสถาปัตยกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ผู้เขียนเสนอว่าองค์ความรู้ในการพัฒนา฼าปนสถานเพื่อเป็นพื้นที่ชุมชนนั้นควรประกอบขึ้นจากการผสมผสานองค์ความรู้สามส่วนคือ 1) มาตรฐาน฼าปนสถาน 2) ลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางสังคม และ 3) ลักษณะของชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา฼าปนสถาน พื้นที่ชุมชน มาตรฐาน฼าปนสถาน พื้นที่ทางสังคม

Abstract

In many countries, improvements toward cemeteries to become community spaces are very popular for more than over a hundred year. As well as in Thailand at the present, supported by government, there are increasingly efforts to develop cemeteries and crematories as community spaces. Wat Don Cemetery is one of a very successful case study that able to change a negative area in the city into the community space that people love to spend time to do their everyday life activities. Chiang Mai is also one of the city that cemetery and crematory developments can be seen. Chang Khian cemetery is one of a popular space that people who live in the community tend to spend their time there. Unlike Haiya crematory that lacks of activities especially physical activities sports around crematoriums area. This situation leads to the question: why people use particular cemetery as their community space than other cemetery? And also brings the hypothesis that one of the reason that people don't use particular cemetery or crematory as their community space because it lacks of physical setting that promotes optional and social activities. And these negative characteristics caused by the lack of knowledges in crematory and cemetery development as a social space and also lack of specific documents and handbooks to be used as guidelines for the developers. In this article we suggest that the knowledge of crematory and cemetery improvements as social spaces should be consist of at least three parts which are the standard of crematory and cemetery, the characteristics of social space, and the characteristics of that particular community.

Keywords : cemetery and crematory development, community space, standard of crematory and cemetery, social space

บทนำ: ฌาปนสถานในฐานะพื้นที่ชุมชน

ในปัจจุบันเทศบาลตำบลในเมืองเชียงใหม่หลายแห่งได้มีความพยายามในการปรับปรุงฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน มีทั้งที่ได้รับความนิยมในการใช้งานและที่ถูกทิ้งร้าง ทำให้เกิดความสงสัยแก่ผู้เขียนว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น บทความนี้มีเป้าหมายในการจุดประกายให้เห็นถึงปัญหาของการขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งประกอบไปด้วยการผสมองค์ความรู้อย่างน้อยในสามประเด็นคือ 1) องค์ความรู้เรื่องการจัดกิจกรรมนันทนาการชุมชนที่สัมพันธ์กับความต้องการที่จำเพาะเจาะจงของชุมชนนั้นๆ 2) องค์ความรู้เรื่องพื้นที่ชุมชน และ 3) องค์ความรู้เรื่องมาตรฐานฌาปนสถาน

วิธีการและพื้นที่ศึกษา

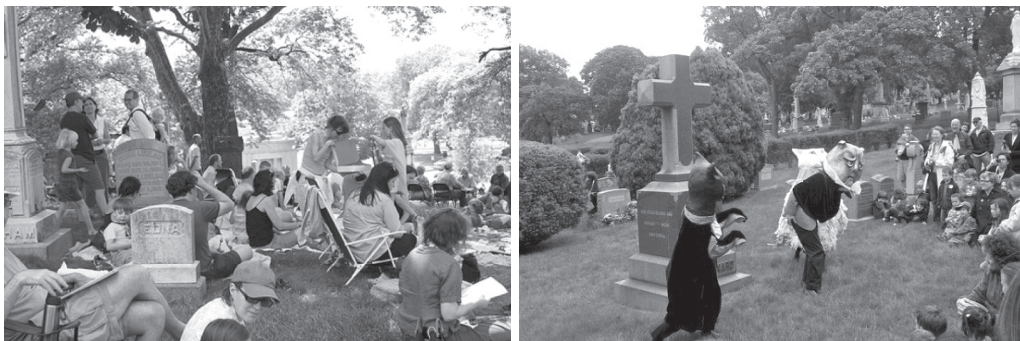
บทความนี้เปรียบเทียบพื้นที่ศึกษาสองแห่งคือ 1) ฌาปนสถานหยา และ 2) ฌาปนสถานช่างเคียน เนื่องจากพื้นที่ศึกษาทั้งสองแห่งเป็นฌาปนสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชนในตัวเมืองเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรในขนาดที่ใกล้เคียงกัน มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบชุมชนเมือง ที่ผสมปนประหว่งพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ค้าขาย และพื้นที่การศึกษา โดยเลือกฌาปนสถานหยาในฐานะการเป็นพื้นที่ศึกษาในลักษณะของตัวแทนของฌาปนสถานที่คุณคนไม่ค่อยทำกิจกรรมนันทนาการชุมชน และ ฌาปนสถานช่างเคียน ในฐานะการเป็นพื้นที่ศึกษาในลักษณะของตัวแทนของฌาปนสถานที่คุณคนเข้าไปใช้ทำกิจกรรมนันทนาการชุมชน

ในการศึกษาผู้เขียนใช้การสังเกตและการบันทึกภาพเป็นวิธีในการเก็บข้อมูล ประกอบไปด้วย 1) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในฌาปนสถาน และ 2) ลักษณะทางกายภาพของฌาปนสถาน และระหว่างการเก็บข้อมูลผู้เขียนได้ในการสัมภาษณ์เทศบาลตำบลช่างเคียนเพื่อเสริมความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมและกายภาพของฌาปนสถานทั้งสองพื้นที่เป็นพื้นที่ในชีวิตประจำวันของผู้เขียน โดยฌาปนสถานหยาเป็นฌาปนสถานในละแวกบ้านที่มีความคุ้นเคยมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายสิบปี ผู้เขียนเคยไปใช้เป็นที่ออกกำลังกาย เป็นระยะเวลาต่อเนื่องหลายปี และใช้เป็นทางสัญจรตัดผ่านไปสู่พื้นที่ต่างๆ ในละแวกบ้านหลายในหลายช่วงเวลา ตั้งแต่เช้าจรดค่ำ ทำให้มีความคุ้นเคยกับกายภาพของพื้นที่ กิจกรรม และบรรยากาศ เช่นเดียวกับฌาปนสถานช่างเคียนซึ่งเป็นฌาปนสถานที่ติดกับมหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนเรียนและทำงานในปัจจุบันทำให้มีความคุ้นเคยเป็นระยะเวลาร่วมสิบลกว่าปี เนื่องจากต้องสัญจรผ่านแทบทุกวันเรียนและทำงาน ในหลายช่วงเวลา ตั้งแต่เช้าตรู่ถึงดึกดื่น และได้เห็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น และกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากในอดีต หลังจากนั้นจึงนำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ มาตรฐานของฌาปนสถาน การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับลักษณะของที่จำเพาะเจาะจงของชุมชน และ ลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชน

ทบทวนวรรณกรรม

การปรับปรุงสุสานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน

สถานการณ์การขาดแคลนพื้นที่ชุมชนในเมืองต่างๆ ทั่วโลกได้กระตุ้นแนวคิดการปรับปรุงพื้นที่สุสานและฅาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน (community space) (ภาพที่ 1) เพื่อให้ผู้คนได้ใช้เป็นพื้นที่ในการพักผ่อนหย่อนใจทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันมาเป็นระยะกว่า 150 ปี ดังเช่น เซนทรัลพาร์ค ในนิวยอร์ก มีจุดเริ่มต้นมาจากการเป็นสุสาน เช่นเดียวกับสุสานกรีนวูดในบรูคลิน ที่ถูกเรียกว่า สวนสุสาน (garden cemetery) เปิดให้บริการในปี ค.ศ. 1838 และได้รับความนิยมอย่างสูงในระยะเวลาอันสั้น ในปัจจุบันนอกเหนือจากการใช้งานเป็นส่วนในการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว การใช้สุสานเป็นพื้นที่ชุมชนเริ่มมีการใช้งานในทิศทางใหม่และเปิดกว้างมากขึ้น ดังเช่น สุสานฮอลลิวูดพอร์เอฟเวอ์ ในลอสแอนเจลิส ที่ได้มีการบรรจุกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การฉายหนังให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในสุสานซึ่งหนังสื่อพิมพ์ ลอสแอนเจลิสที่ไทมส์ ได้รายงานว่ามีจำนวนผู้เข้าชมกว่า 3,000 คน ต่อสัปดาห์ รวมไปถึงยังมีกิจกรรมการแสดงดนตรีสดและการแสดงละครอีกด้วย (Hanauer and Colleen, 2011)

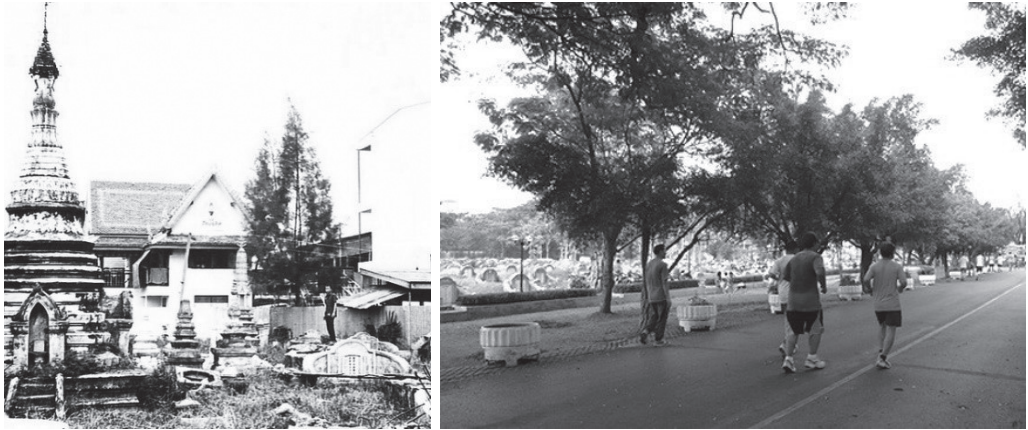
ภาพที่ 1 การปรับปรุงสุสานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนในต่างประเทศ เช่นการเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจในชีวิตประจำวันหรือพื้นที่ในการแสดงละครชุมชน

ที่มา: <http://www.onthecommons.org> และ <http://www.utne.com/>

ในขณะเดียวกันในประเทศไทยมีกรณีศึกษาที่ได้รับความนิยมในการใช้งานคือ ป่าช้าวัดดอน (ภาพที่ 2) โดย Khamchai (2007) ได้พรรณนาถึงการปรับปรุงป่าช้าวัดดอนให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน ไว้ดังนี้

“จากเรื่องราวความน่ากลัวที่ถูกกล่าวขานมาเนิ่นนาน บัดนี้ ‘ป่าช้าวัดดอน’ กลายเป็นเพียงตำนานที่ต้องเก็บไว้เล่าให้ลูกหลานฟังเท่านั้น เพราะไม่ว่าจะมองไปบริเวณไหน จะเห็นเพียงความร่มรื่นของไม้ยืนต้นที่แผ่ขยายร่มเงาให้ผู้ไปเยือนได้พักผ่อน สวมหมวกเปียกช่อ ลู่วิ่งและลานออกกำลังกายที่รองรับคนรักสุขภาพ

ตั้งแต่เช้า จรดเย็น และฮวงซุ้ยเดิมที่แฝงอยู่กับลานกิจกรรมเป็นภาพแบคราวน์ เพิ่มความเงียบสงบยิ่งขึ้น อาจขนานนามได้ว่า ‘สวนสวยในป่าช้า’ แห่งนี้ เป็นสุสานเพื่อออกกำลังกายแห่งเดียวในประเทศไทย ...”

ภาพที่ 2 ป่าช้าวัดดอน สุสานที่ถูกปรับปรุงให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย
ที่มา: <http://www.bkkvariety.com/>

การปรับปรุงป่าช้าวัดดอนให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนนั้น นอกเหนือไปจากการแก้ปัญหาเรื่องการขาดพื้นที่ในการทำกิจกรรมของผู้คนในชุมชนแล้ว ยังสามารถแก้ปัญหาเรื่องความอันตรายของพื้นที่สุสานซึ่งโดยปกติแล้วเป็นพื้นที่ลี้ภัยของคนอีกด้วย โดยการปรับปรุงป่าช้าวัดดอนให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนนั้นได้มีการพิจารณาบรรจุกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนเมือง เช่น พื้นที่ในการออกกำลังกาย พื้นที่สนาม และพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจเข้าไป อีกทั้งในบางช่วงเวลายังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ อีกด้วย ดังที่ Khamchai (2007) กล่าวว่า

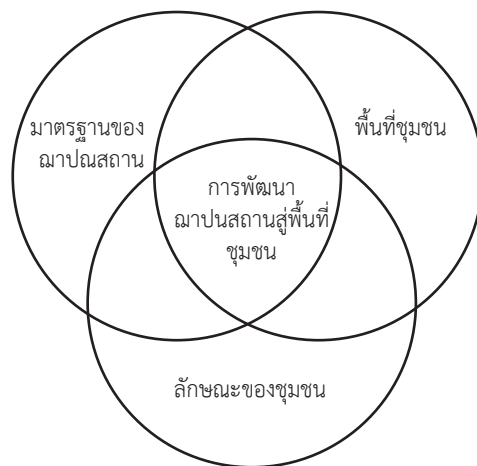
“... สำหรับสวนสวยในป่าช้าแต่จิว 100 กว่าไร่ ถูกจัดสรรปันส่วนให้เป็นสถานที่ออกกำลังกาย สถานที่พักผ่อน และยังคงเป็นที่ตั้งของฮวงซุ้ยเดิมของคนจีน มีมุมของบ้านหนังสือของกรุงเทพฯ ส่วนของลานกีฬาคนเมือง ส่วนของลานนาบุญอันเป็นสวนสงบ เปิดให้ผู้คนมานั่งพักผ่อน อ่านหนังสือ บริเวณของสวนสนุก เพื่อให้เด็กๆ มาเล่นชิงช้า ม้าโยก ภายใต้บรรยากาศอันร่มรื่น ปกคลุมด้วยต้นไม้เขียวชอุ่ม ... และยังได้ตั้งชมรมต่างๆ กว่า 30 ชมรม เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ ชมรมเพาะกาย ชมรมแบดมินตัน ชมรมหมากรุก ชมรมเทควันโต้ ชมรมแอโรบิก โดยมีสมาคมนี้ก็วิ่งแต่จิวเป็นชมรมหลัก ...”

เสียยักซ์ เทรนเนอร์ของชมรมเพาะกาย ผู้บุกเบิกสุสานแห่งนี้ให้กลายเป็นอิมสำหรับนักเพาะกายคนแรกๆ กล่าวว่า “ผมมาเล่นที่นี่เกือบ 10 ปี แล้ว ตอนแรกที่นี่ก็น่ากลัว เพราะพื้นที่ดูรกร้าง มีสุสานที่ถูกพังทลายปกคลุม เมื่อพวกเราช่วยกันพัฒนา มีไฟ มีน้ำ ก็ดีขึ้น ตอนนั้นขึ้นแล้ว และความรู้สึกก็กลายเป็นความสงบ คนที่มาเล่นใหม่ๆ อาจจะกลัวๆ กันบ้าง แต่เดี๋ยวนี้ ตี 5 ผู้คนก็มาวิ่งกันแล้ว ตอนกลางคืนก็มีแสงไฟดูไม่น่ากลัว ...”

ความคุ้นชินกับการทำกิจกรรมในพื้นที่ ประกอบกับการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ เช่น การเพิ่มแสงสว่าง ทำผู้คนกล้าเข้าไปใช้งานและมีทัศนคติทางบวกต่อป่าช้าวัดดอนมากขึ้น ทำให้เห็นได้ว่า การปรับปรุงฌาปนสถานหรือสุสานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนในประเทศไทยสามารถทำได้และผู้คนมีความยินดีที่จะเข้าไปทำกิจกรรมหากกายภาพถูกปรับปรุงให้เหมาะสม อีกทั้งการปรับปรุงให้เป็นพื้นที่ชุมชนนี้ยังสามารถแก้ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของสุสานที่เป็นพื้นที่ลับตาของเมือง และสร้างทัศนคติเชิงบวกให้กับพื้นที่ได้อีกด้วย

การขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาฌาปนสถานสู่การเป็นพื้นที่ชุมชนในประเทศไทย

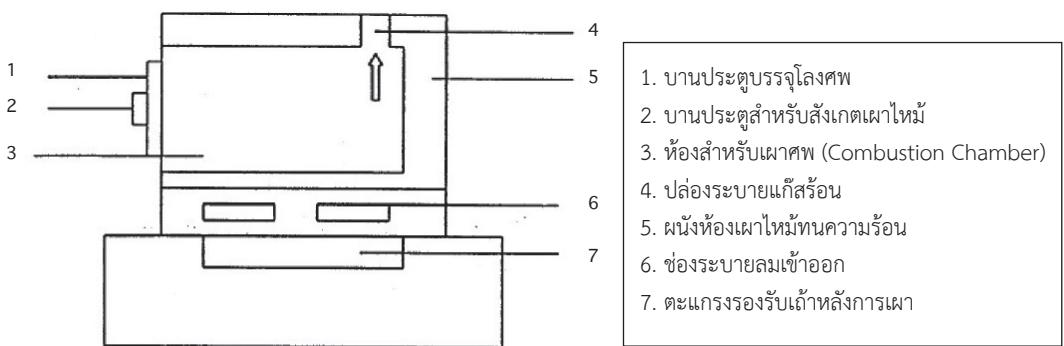
ในปัจจุบันองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาปรับปรุงฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนในประเทศไทยนั้นยังมีอยู่ไม่มากนัก จากการศึกษาเบื้องต้นผู้เขียนพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงฌาปนสถานนั้นมุ่งเน้นไปที่การสร้างมาตรฐานของเตาเผาศพ มาตรฐานของสถานที่ในการเก็บและฝังศพ และการบริหารจัดการสุสาน ดังเช่น เอกสารมาตรฐานสุสานและฌาปนสถานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย แต่แทบจะไม่มีเอกสารใดเลยที่นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สุสานและฌาปนสถานในประเทศไทยให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน ทั้งๆ ที่มีความพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมของฌาปนสถานในแทบจะทุกเทศบาลตำบล อีกทั้งยังไม่มีกำหนดเกณฑ์ หรือมีการสร้างแนวทาง หรือการเสนอเครื่องมือสำหรับพิจารณากิจกรรมที่เกิดขึ้นในฌาปนสถานให้เหมาะสมสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนที่พื้นที่นั้นๆ อย่างแท้จริง การทบทวนวรรณกรรมเรื่องการปรับปรุงสุสานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนได้อย่างประสบความสำเร็จเกี่ยวพันกับการผสมผสานความรู้สามส่วน (แผนภาพที่ 1) ได้แก่ ความรู้เรื่องลักษณะของชุมชนนั้น ความรู้เรื่องพื้นที่ชุมชนและความรู้เรื่องมาตรฐานฌาปนสถาน

แผนภาพที่ 1 การประสานความรู้ระหว่างฌาปนสถานและพื้นที่ชุมชน

การผสมผสานองค์ความรู้ทั้งสามส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

1) **มาตรฐานของฌาปนสถาน** หมายถึง การสร้างมาตรฐาน ความปลอดภัย และความเหมาะสม ให้พิธีศพเป็นไปได้อย่างราบรื่นและปลอดภัย ซึ่งองค์ความรู้ในส่วนนี้ได้ถูกพัฒนาในประเทศไทยมากระยะหนึ่ง โดยเน้นไปที่การป้องกันมิให้สุสานหรือฌาปนสถานรบกวนคุณภาพในการอยู่อาศัยของประชาชนในแง่สภาพแวดล้อม ดังเช่น เอกสารมาตรฐานฌาปนสถานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เสนอหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการฝังและเผาศพ อาทิ ลักษณะสถานที่ตั้งของสถานที่สำหรับเก็บและเผาศพเป็นการถาวร การควบคุมมลพิษและคุณภาพของเตาเผาศพ เชื้อเพลิงที่ใช้ การออกแบบการเผาไหม้ของเตาเผา ขั้นตอนการเดินระบบของเตาเผา รูปแบบของเตาเผา เป็นต้น (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 มาตรฐานเตาเผาที่นำเสนอในเอกสารเอกสารมาตรฐานสุสานและฌาปนสถานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

2) **ลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชน** หมายถึง การพิจารณาฌาปนสถาน ในการเป็นพื้นที่ชุมชน โดยพัฒนาให้พื้นที่ชุมชนนั้นมีลักษณะทางกายภาพที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางสังคม Gehl ได้เสนอไว้ในหนังสือ Life Between Buildings (Gehl, 2001) ว่า กิจกรรมภายนอกอาคารแบ่งได้เป็นสามประเภทคือ กิจกรรมที่ต้องทำ (necessary activities) หมายถึงกิจกรรมที่ผู้คนถูกบังคับให้ทำอยู่แล้วด้วยภาระของชีวิตประจำวัน เช่น การยืนรอรถประจำทาง เดินไปทำงาน โดยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่แทบจะไม่มีผลต่อการเกิดกิจกรรม กิจกรรมเลือกที่จะทำ (optional activities) หมายถึง กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นหากเวลาและพื้นที่เอื้ออำนวย เช่น เดินเล่นสูดอากาศ นั่งอาบแดด เป็นต้น และกิจกรรมทางสังคม (social activities) หมายถึง กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นเมื่อคนอย่างน้อยสองคนอยู่ในพื้นที่เดียวกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เช่น ผู้ใหญ่ยืนพูดคุยกัน เด็กเล่นกัน โดยกิจกรรมเลือกที่จะทำและกิจกรรมทางสังคมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อลักษณะทางกายภาพของพื้นที่มีลักษณะที่เหมาะสมเท่านั้น ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนมุ่งเน้นไปที่การค้นหาว่าอะไรคือลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่มีคุณภาพ โครงการสำหรับพื้นที่สาธารณะ (project for public space) ซึ่งเป็นองค์กรที่พยายามผลักดันให้เกิดพื้นที่ชุมชนที่ยั่งยืนทั่วโลก ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1975 ได้เสนอถึงข้อพิจารณาหลักของพื้นที่ชุมชนที่ดีว่าประกอบไปด้วยสี่ประเด็นสำคัญ (key attributes) คือ เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (sociability) การใช้งานและกิจกรรม (uses

& activities) การเข้าถึงและเชื่อมต่อ (access & linkages) ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (comfort & Image) โดยมีคำสำคัญที่เป็นนามธรรม (Intangible) ที่เป็นลักษณะย่อย เช่น หลากหลาย เอื้ออาทร สนุก มีประโยชน์ มีชีวิตชีวา สะดวก ปลอดภัย มีเสน่ห์ เป็นต้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากตัวชี้วัด (Measurements) เช่น จำนวนของสตรี เด็ก และผู้สูงอายุในชุมชน ปริมาณการใช้งาน สภาพของอาคาร สถิติ อาชญากรรม Gehl Architects ได้เสนอลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ดีไว้ว่าประกอบไปด้วยสามลักษณะสำคัญ คือ ปกป้อง (protection) เชื้อเชิญ (invitation) และ รื่นรมย์ (delight) โดยมีลักษณะย่อยหลายประการ ได้แก่ การป้องกันภัยจากการสักรด้วยพาหนะ การป้องกันภัยจากความรุนแรงและอาชญากรรม การเชื้อเชิญให้เดิน การเชื้อเชิญให้ยืนหรือพัก การเชื้อเชิญให้นั่ง การเชื้อเชิญให้มอง การสื่อสารทางสายตา การได้ยิน ภาษากาย นันทนาการ ปฏิสัมพันธ์ กิจกรรมความหลากหลายตามฤดูกาล ขนาดที่เหมาะสมกับสัดส่วนมนุษย์ อากาศดี สุนทรีย์ภาพ

3) **ลักษณะที่จำเพาะเจาะจงของชุมชน** เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกของชุมชนที่สถาปนสถานนั้นๆ ตั้งอยู่ เป็นการวิเคราะห์ลักษณะของประชากรที่ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนว่ามีการดำเนินไปอย่างไร และความเข้าใจนี้เป็นเครื่องมือในการสร้างความต้องการเชิงกิจกรรมชุมชนและลักษณะของพื้นที่ชุมชน ซึ่งแตกต่างกันไป คู่มือสำหรับเด็กในการสร้างชุมชนที่ดีของสถาบันการวางแผนของประเทศแคนาดา ในปี ค.ศ. 2000 ได้เสนอวิธีการที่ทำให้เด็กๆ สามารถเข้าใจชุมชนที่พวกเขาอาศัยและสนับสนุนให้ช่วยกันนำเสนอความคิดเพื่อพัฒนาชุมชนของพวกเขาผ่านเกมต่างๆ โดยมีลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย การสำรวจชุมชน เป็นขั้นตอนที่ทำให้เด็กๆ เข้าใจชุมชนของตัวเองว่ามีการประกอบขึ้นอย่างไร เช่น การเข้าสำรวจประเภทของ กิจกรรมในชุมชน กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน ปัญหาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพของชุมชน คุณภาพของ สภาพแวดล้อมในชุมชน หลังจากนั้นจึงสร้างชุมชนในฝัน เป็นขั้นตอนที่ทำให้เด็กๆ ครุ่นคิดพิจารณาในการ สร้างกิจกรรมและพื้นที่ต่างๆ ที่จะทำให้ชุมชนของตนเองดีขึ้น เช่น การออกแบบองค์ประกอบต่างๆ ในชุมชน ของตนเอง อาทิ สะพาน ต้นไม้ ภูมิทัศน์ สะพาน รถยนต์ และการทำให้เกิดขึ้น เป็นขั้นตอนทำให้เด็กๆ เข้าใจ กระบวนการผลักดันให้เกิดพื้นที่ชุมชนที่ดีเกิดขึ้น เช่น การสร้างกฎบัตรของชุมชน การสร้างข้อตกลงร่วมกัน สำหรับรุ่นเยาว์ของชุมชนตนเองขึ้นมา การสำรวจและวิเคราะห์ลักษณะที่จำเพาะเจาะจงของชุมชนจะนำมา ซึ่งความเข้าใจเชิงลึก ทำให้เกิดการกำหนดกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนที่แตกต่าง สะท้อนถึงเอกลักษณ์ที่แตกต่าง กันในแต่ละสถาปนสถาน ดังเช่นที่ชุมชนหลายชุมชนในต่างประเทศเห็นว่าสุสานเป็นพื้นที่ซึ่งมีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์และควรจะถูกรักษาและถูกเข้าไปใช้งานในลักษณะของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน เช่น สุสานประวัติศาสตร์อิลลินอยส์ (Illinois historic cemetery) มีการทำเอกสารแนวทางการอนุรักษ์สุสาน ขึ้น หรือคู่มือการสงวนรักษาสุสานประวัติศาสตร์ของมิชิแกน (Michigan historic cemetery preservation manual) ในปี 2004 ได้แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนในการพัฒนาสุสานให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การจัด ตั้งองค์กร ระเบียบวิธีการทำเอกสารและสำรวจ การอนุรักษ์สุสาน การจัดการและดูแลรักษา และจบด้วย กลยุทธ์ที่ทำให้สุสานไม่ถูกทิ้งร้าง โดยพิจารณาว่าสุสานเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ผู้จัดการสุสานมีหน้าที่เช่นเดียวกับภัณฑารักษ์ในการสร้างกิจกรรมที่จะต้องตอบสนองต่อการใช้งานหลากหลายกลุ่มผู้ใช้ เพื่อหาผู้ใช้งาน ใหม่ ๆ ที่มีความสนใจที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะทำให้สุสานไม่เกิดสภาพลักษณะในลักษณะถูกทิ้งร้าง

ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหามากมาย (King, 2004) หรือที่ดังเช่น ตารางเรื่องสุสานที่ถูกใช้เป็นสวน (Harnik & Merolli, 2010) ดังแสดงในตารางที่ 1 ที่ชุมชนเห็นว่าสุสานเป็นเหมือนสวนขนาดใหญ่ในเมืองเพื่อให้ผู้คนได้มาทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ รวมไปถึง กิจกรรมนันทนาการเกี่ยวกับเรื่องลึกลับต่างๆ และที่พักผ่อนหย่อนใจในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นการใช้สุสานในฐานะที่เป็นพื้นที่ชุมชนของเมือง (Harnik & Merolli, 2010)

สุสาน	รัฐ	ขนาด (ไร่)	กิจกรรม
ซีดาร์ ฮิลล์ (Ceda Hill)	Connecticut	680	วิ่ง ปิกนิก ปั่นจักรยาน คอนเสิร์ตเพลงแจ๊ส สุสาน
เอ็มวูดด์ ชาร์ลอตต์ (Elmwood Charlotte)	North Carolina	280	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น ดูนก ปั่นจักรยาน คอนเสิร์ตเพลงแจ๊ส สุสาน
เอเวอร์กรีน พอร์ตแลนด์ (Evergreen Portland)	Maine	609	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น ดูนก ปั่นจักรยาน คอนเสิร์ตเพลงแจ๊ส สุสาน นั่งพักผ่อน เดินป่า
แกรนด์วิว ฟอร์ตคอลลินส์ (Grand View Fort Collins)	Colorado	100	ฝึกซ้อมปั่นจักรยานแบบทีม สุสาน
ไฮแลนด์ วิชิต้า (Highland Wichita)	Kansas	62.5	พาสุนัขเดินเล่น ดูนก ปั่นจักรยาน สุสาน ดูนก เรียนศิลปะ ทัวร์ล่าผี นั่งพักผ่อน แหล่งเรียนรู้ ลอกลายจากป้ายหลุมศพ
สวน ไฮแลนด์ (Highland Park)	Cleveland	403	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น ดูนก สุสาน กิจกรรม Event
โอ๊คแลนด์ (Oakland)	Atlanta	120	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น สุสาน ปิกนิก นั่งพักผ่อน จัดฮัลโลวีน (Halloween program)
ซาน โฮเซ (San Jose)	San Antonio	209	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น ดูนก ปั่นจักรยาน ลอกลายจากป้ายหลุมศพ
เซนต์ มาร์คัส (St. Marcus)	St. Louis	151	วิ่ง พาสุนัขเดินเล่น ดูนก สุสาน นั่งพักผ่อน
ยูเนียน แคนซัสซิตี (Union Kansas City)	Missouri	68	พาสุนัขเดินเล่น นั่งพักผ่อน สุสาน แหล่งเรียนรู้ ลอกลายจากป้ายหลุมศพ กิจกรรม Event
ยิวก้า ลินคอล์น (Wyuka Lincoln)	Nebraska	327	วิ่ง สุสาน แหล่งเรียนรู้ ปิกนิก แสดงละคร

เราจะเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้ในการเกิดกิจกรรมต่างๆ ในฌาปนสถานโดยกิจกรรมที่หลากหลายเหล่านี้เป็นตัวช่วยสนับสนุนทำให้สามารถหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลฌาปนสถานให้มีคุณภาพ เช่น สุสานอาร์โนส เวลล์ ในบริสโทล ได้บูรณาการในสุสานเพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมโยคะ ปาร์ตี้ นิทรรศการ ศิลปะ ร้านกาแฟ ขายของที่ระลึก และขายสินค้าท้องถิ่น และช่วยทำให้สุสานมีรายได้เพื่อใช้ในการดูแลรักษาและป้องกันไม่ให้สุสานต้องปิดตัวลงเนื่องมาจากงบประมาณไม่เพียงพอ โดยการศึกษาลักษณะที่จำเพาะเจาะจงของชุมชนนี้มีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาฌาปนสถานให้ตอบสนองความต้องการ

ที่แท้จริงของคนในชุมชน และเป็นเครื่องมือในการดึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนออกมาทำให้ผู้คนในชุมชนที่เข้ามาใช้สอยและฉาบปรนสถานมีความรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ชุมชนที่ถูกพัฒนาขึ้น

ผลการศึกษา : กิจกรรมและกายภาพของฉาบปรนสถานหอยยาและข้างเคียง

ผลการศึกษาพบว่า ฉาบปรนสถานข้างเคียงได้รับความนิยมในการเป็นพื้นที่ชุมชนมากกว่า ฉาบปรนสถานหอยยา เนื่องจากคุณภาพของสภาพแวดล้อมในการทำกิจกรรมที่ดีกว่าและความหลากหลายของประเภทกิจกรรมที่มีมากกว่า โดยมีรายละเอียดดังนี้

ฉาบปรนสถานหอยยา

ฉาบปรนสถานหอยยาตั้งอยู่ในย่านที่มีการผสมผสานระหว่างพื้นที่อยู่อาศัย เช่น หมู่บ้านจัดสรร บ้านเดี่ยว คอนโด อพาร์ทเมนท์ หอพัก กับพื้นที่ธุรกิจ เช่น ร้านค้า ห้างร้าน ห้างสรรพสินค้า รวมไปถึงมหาวิทยาลัย จากรายงานสถิติจำนวนประชากร ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 กรมการปกครอง มีประชากรในตำบลทั้งสิ้น 14,428 คน ไม่รวมประชากรแฝง ได้ถูกปรับเปลี่ยนพื้นที่ฉาบปรนสถานให้กลายเป็นกิจกรรมทางกีฬา (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 ฉาบปรนสถานหอยยาที่ถูกปรับปรุงให้เป็นพื้นที่ออกกำลังกายของชุมชน

ตามลักษณะทางกายภาพ ฉาบปรนสถานหอยยาถูกแบ่งออกเป็นสองพื้นที่อย่างชัดเจน คือ พื้นที่ด้านนอกและพื้นที่ด้านใน พื้นที่ด้านนอกเป็นส่วนที่ติดกับถนนใหญ่ที่ถูกปรับปรุงให้กลายเป็นสนามบาสเก็ตบอลและสนามตะกร้อ และพื้นที่ภายในซึ่งอยู่หลังรั้วของฉาบปรนสถาน ซึ่งเป็นการปะปนกันระหว่างพื้นที่ที่พิเศษซึ่งประกอบไปด้วยเมรุเผาศพ ศาลาเอนกประสงค์ และพื้นที่ออกกำลังกายที่ได้มีการติดตั้งอุปกรณ์ในการออกกำลังกายรอบๆ รั้ว เป็นลักษณะฐานต่างๆ เพื่อให้ผู้คนสามารถใช้ถนนรอบเมรุเป็นลู่วิ่ง และแฉะออกกำลังกายเป็นจุดตามฐานที่ตั้งไว้ (ภาพที่ 5) ลักษณะทางกายภาพของฐานออกกำลังกายต่างๆ บางส่วน มีความทรุดโทรม

เข้าไปใช้งานไม่ได้ และอันตรายจากทั้งหญ้าที่ขึ้นปกคลุมโดยรอบ ทำให้เห็นได้ว่าไม่มีผู้คนเข้าไปใช้งานเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งยังมีกลุ่มสุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ในฌาปนสถานนี้อาจทำให้เกิดอันตรายในการเข้าไปใช้งาน

ภาพที่ 5 ฌาปนสถานหยาษาที่ถูกปรับปรุงให้เป็นพื้นที่ออกกำลังกายของชุมชน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในฌาปนสถานหยาษา พื้นที่แห่งนี้เป็นฌาปนสถานในละแวกบ้านของผู้เขียนที่สัญจรผ่านแทบทุกวันรวมถึงเคยเข้าไปใช้งานเล่นบาสเก็ตบอลเป็นระยะเวลากว่าหลายปี จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าในขณะที่สนามบาสเก็ตบอลและสนามตะกร้อซึ่งอยู่ติดถนนใหญ่ มีไฟสว่างจากถนนและในสนามที่สามารถเปิด-ปิดไฟได้ มีผู้เข้าไปใช้งานในช่วงเย็นและหัวค่ำ แต่ฐานการออกกำลังกายต่างๆ ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปและถูกล้อมด้วยรั้วนั้น มีผู้ใช้งานน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่นอกเหนือไปจากการประกอบพิธีศพได้ใช้พื้นที่นี้ในการเป็นที่จอดรถเท่านั้น

ฌาปนสถานช่างเคียน

ฌาปนสถานช่างเคียน (ภาพที่ 6) เป็นพื้นที่หนึ่งที่เทศบาลตำบลช่างเคียนพยายามพัฒนาให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน ด้วยสัดส่วนของประชากรใกล้เคียงกับฌาปนสถานหยาษาคือ 14,993 คน ไม่รวมประชากรแฝง จากรายงานสถิติจำนวนประชากร ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2551 กรมการปกครอง จากการสังเกตเบื้องต้นในฐานะที่เป็นฌาปนสถานที่อยู่ติดกับมหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนจบการศึกษามา และเป็นพื้นที่ทำงานในปัจจุบันที่ทำให้ผู้เขียนต้องสัญจรผ่านแทบทุกวัน พบว่าลักษณะทางกายภาพของฌาปนสถานช่างเคียนถูกแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ 1) พื้นที่พิธีศพ ประกอบไปด้วยลานคอนกรีตขนาดใหญ่ที่มีต้นไม้ขึ้นแซมเป็นระยะ มีเตาเผาศพจำนวนสามเตาที่ถูกออกแบบวางไว้ชิดขอบลานคอนกรีตด้านใน ในขณะที่รั้วด้านติดถนนมีอาคารเอนกประสงค์ขนาดเล็กเรียงราย 2) พื้นที่ออกกำลังกาย ประกอบไปด้วยสนามฟุตบอลที่มีรั้วล้อมรอบห้องน้ำสาธารณะ และสถานที่ออกกำลังกายจุกย่อยๆ เช่น จักรยานปั่นอยู่กับที่ วางเรียงรายต่อเนื่องกัน และ 3) พื้นที่สุสานชาวคริสต์ ประกอบไปด้วยหลุมฝังศพของชาวคริสต์ติดอยู่กับรั้วด้านหลัง พื้นที่แต่ละส่วนสามารถบอกขอบเขตของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน แยกออกจากพื้นที่พิธีศพด้วยรั้ว สภาพแวดล้อมของฌาปนสถานช่างเคียนมีความสะอาด เศษใบไม้ที่หล่นถูกจัดการกวาดรวมกันไว้เป็นที่ รู้สึกได้ถึงการรักษาฌาปนสถานอย่างเป็นประจำ มีความรู้สึกปลอดภัย จากการสามารถมองเห็นผู้คนที่ผ่านมาผ่านไปรอบผ่านรั้วโปร่งด้านหน้าสุสาน

ภาพที่ 6 ฅาปนสถานชุมชนข้างเคียนที่มีการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ชุมชน

ภาพที่ 7 กิจกรรมตลาดนัดที่ได้รับความนิยมในสุสานข้างเคียนจนผู้คนล้นออกมาถนน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในฌาปนสถานข้างเคียง จากการสังเกตพื้นที่แห่งนี้ได้รับความนิยมนอกจากผู้คนในชุมชนมาใช้งานอยู่เป็นประจำ ที่เห็นได้เด่นชัดคือกิจกรรมตลาดนัดที่ผู้คนเข้าไปใช้งานจนเดินล้นออกมาที่ถนนใหญ่ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในฌาปนสถานข้างเคียงนอกเหนือไปจากเมรุเผาศพ และหลุมฝังศพของชาวคริสต์แล้ว ยังมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางสังคมทั้งที่เป็นแบบชั่วคราวจัดเป็นรายสัปดาห์ เช่น ตลาดนัด (ภาพที่ 7) พื้นที่ชมรม เช่น พื้นที่ร่ำวงและชมรมผู้สูงอายุบ้านข้างเคียง พื้นที่ออกกำลังกายทั้งในเชิงกีฬา เช่น สนามฟุตบอล และพื้นที่ออกกำลังกายจากเครื่องออกกำลังกายหลายประเภท

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลข้างเคียงให้เหตุผลที่ผู้คนเข้ามาใช้งานฌาปนสถานเป็นพื้นที่ชุมชนว่า ชุมชนข้างเคียงมีการอยู่อาศัยหนาแน่น มีความเป็นอยู่แบบเมือง มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ และอาชีพ ผู้คนส่วนใหญ่อยู่อาศัยในพื้นที่อาศัยรวมหรือพื้นที่อยู่อาศัยขนาดเล็กที่แออัด ทำให้ผู้คนต้องการพื้นที่ในการทำกิจกรรมทางสังคม พักผ่อนหย่อนใจในชีวิตประจำวัน โดยฌาปนสถานข้างเคียงเป็นพื้นที่แห่งเดียวที่มีขนาดใหญ่เพียงพอที่เทศบาลตำบลสามารถเข้าไปจัดการได้ในย่านที่ดินมีราคาสูง ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนขึ้น และเมื่อได้รับความนิยมจึงเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมของฌาปนสถานทุกสามปี

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ฌาปนสถานหรือสุสานที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองเดียวกัน มีขนาดของประชากรที่ให้บริการใกล้เคียงกันได้หมายความว่าได้รับความนิยมนในการเป็นพื้นที่ชุมชนเท่ากัน ซึ่งสาเหตุในการที่ผู้คนเลือกหรือไม่เลือกในการมาใช้งานสุสานนั้นอาจมีหลายสาเหตุ เช่น การอยู่ในชุมชนที่มีสวนสาธารณะหลายแห่งให้เลือกไปใช้งาน ตำแหน่งที่ตั้งที่มีได้ถูกรายล้อมไปด้วยชุมชนอยู่อาศัยทำให้การเข้าถึงเป็นไปได้ยาก ลักษณะของชุมชนแต่ละชุมชนที่อาจไม่ได้ต้องการกิจกรรมทางสังคมที่สุสานหรือฌาปนสถานเสนอให้ เป็นต้น แต่ผู้เขียนเชื่อว่า สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากลักษณะทางกายภาพของตัวสุสานและฌาปนสถานเองมีบทบาทสำคัญในการจูงใจให้ผู้คนเข้ามาใช้งาน ดังเช่นที่สุสานวัดดอนสามารถเปลี่ยนภาพลักษณ์เชิงลบและทำให้ผู้คนเข้ามาใช้งาน หรือการที่ฌาปนสถานข้างเคียงมีสภาพแวดล้อมที่สะอาดสะอ้านเป็นระเบียบ มีการแยกส่วนการใช้งานที่ชัดเจน เมื่อเทียบกับฌาปนสถานหายยาที่ดูน่ากลัว ไม่ปลอดภัย น่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเข้าไปใช้งานต่างกัน เช่นเดียวกับการพิจารณาความหลากหลายของการจัดกิจกรรม หรือการสร้างกิจกรรมที่ดึงดูดให้ผู้คนในชุมชนมาใช้ในหลายวาระโอกาสทำให้เกิดการใช้งานที่ต่างกันด้วย

ผลการศึกษานำมาซึ่งคำถามของการพัฒนาฌาปนสถานเป็นพื้นที่ชุมชนว่าควรจะมีทิศทางอย่างไร จากสถานการณ์ข้างต้นจะเห็นว่า การนำอุปกรณ์กีฬาไปวางตั้งไว้ในพื้นที่ต่างๆ รอบๆ สุสานมีได้หมายความว่า จะสามารถแปรเปลี่ยนสุสานหรือฌาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนได้ และมีได้เป็นหลักประกันว่าผู้คนในชุมชนจะเข้าไปใช้งาน บางทีการพัฒนาปรับปรุงนั้นต้องพิจารณาถึงมิติเชิงคุณภาพของพื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชนด้วย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบสถานข้างเคียงและสถานหายยา

เพื่อตอบคำถามที่ว่าอะไรทำให้ฅาปนสถานข้างเคียงมีผู้คนเข้าไปใช้งานในการฐานะพื้นที่ชุมชนมากกว่าฅาปนสถานหายยา หลังจากทำการทบทวนวรรณกรรมแล้ว และเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้เขียนจึงทำการเปรียบเทียบฅาปนสถานข้างเคียงและฅาปนสถานหายยาในสามประเด็นคือ มาตรฐานของฅาปนสถาน การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับลักษณะของที่จำเพาะเจาะจงของชุมชน และลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชน โดยจะเห็นได้ว่าฅาปนสถานข้างเคียงมีความเป็นไปได้ในการเป็นพื้นที่ชุมชนมากกว่าฅาปนสถานหายยาอย่างชัดเจน (ตารางที่ 2) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความเป็นพื้นที่ชุมชนระหว่างฅาปนสถานหายยา และ ฅาปนสถานข้างเคียง

ประเด็น	ฅาปนสถานหายยา	ฅาปนสถานข้างเคียง
มาตรฐานของฅาปนสถาน	กิจกรรมเกิดขึ้นได้	กิจกรรมเกิดขึ้นได้
การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับลักษณะของที่จำเพาะเจาะจงของชุมชน	กิจกรรมประเภทเดียวไม่สามารถใช้งานพื้นที่กิจกรรมได้ทั้งหมด	กิจกรรมหลายประเภท และช่วงเวลา สัมพันธ์กับกลุ่มคนที่หลากหลายในชุมชน
ลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชน	พื้นที่กว่าครึ่งมีลักษณะที่ไม่น่าอภิรมย์ทำให้เกิดกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำเป็นส่วนใหญ่ และกิจกรรมเลือกที่จะทำและกิจกรรมทางสังคมเป็นส่วนน้อย	มีลักษณะที่สะอาด เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย ทำให้เกิดกิจกรรมที่ต้องทำ กิจกรรมเลือกที่จะทำ และกิจกรรมทางสังคมเป็นส่วนน้อย

ในส่วนของมาตรฐานของฅาปนสถาน พบว่าทั้งสองแห่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเห็นได้จากการประกอบพิธีศพที่มีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และเป็นไปอย่างราบรื่น มีผู้คนร่วมพิธีกรรมอย่างมากมาย อาจจะมีปัญหาในเรื่องกายภาพบ้าง เช่น การขาดการจัดการพื้นที่จอดรถให้เป็นระบบระเบียบ แต่หากมองในมาตรฐานฅาปนสถานในประเทศไทยแล้วทั้งสองแห่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติ

ในส่วนของการจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับลักษณะของที่จำเพาะเจาะจงของชุมชน พบว่าสิ่งที่ทำให้ฅาปนสถานข้างเคียงถูกใช้งานจากผู้คนในชุมชนจำนวนมากคือการจัดกิจกรรมที่มีความจำเพาะเจาะจงและหลากหลายสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องมาจากเทศบาลตำบลมีการติดต่อประสานกับผู้นำชุมชนถึงทิศทางการพัฒนาฅาปนสถานอยู่เป็นประจำทำให้เกิดการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ พื้นที่ร่วาง หรือแม้แต่ตลาดนัดนอกเหนือไปจากกิจกรรมออกกำลังกายต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้คนที่เข้ามาใช้งานมีความหลากหลาย และมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับฅาปนสถานหายยาที่มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมออกกำลังกายแต่เพียงอย่างเดียว การกำหนดให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในฅาปนสถานมีความหลากหลายอาจเป็นตัวดึงดูดคนหลายกลุ่มให้เข้ามา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ากำหนดกิจกรรมประเภทเดียวแต่มีความหลากหลายของกิจกรรมประเภทนั้น (แคบแต่ลึก) ไม่สามารถทำได้

เนื่องมาจากชุมชนหลายมาเป็นชุมชนพักอาศัยที่ต้องการพื้นที่ออกกำลังกายอย่างมาก และจะเห็นได้ว่ามีผู้คนยินดีออกกำลังในพื้นที่สนามบาสเก็ตบอล และสนามเปตองริมถนน แต่ปัญหาการไม่ใช้งานพื้นที่ส่วนวิ่งและสถานีออกกำลังกายย่อยเป็นปัญหาเรื่องคุณภาพของสภาพแวดล้อมในการทำกิจกรรมมากกว่า หากต้องการให้ผู้คนมาใช้งานมากกว่านี้อาจต้องมีการพิจารณาการสร้างความหลากหลายกิจกรรมออกกำลังกายรวมถึงคุณภาพของพื้นที่ทางกายภาพ

ในส่วนของลักษณะของพื้นที่ชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมชุมชนจะเห็นได้ว่าฅาปนสถานข้างเคียงมีลักษณะที่สะอาด เป็นระเบียบ และมีความปลอดภัย มากกว่าฅาปนสถานหลายอย่างเห็นได้ชัดเนื่องมาจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของฅาปนสถานข้างเคียง มีการจัดการพื้นที่ในแง่กายภาพ เช่น การเทพื้นเรียบทำให้สะดวกในการใช้งาน การกั้นตาข่ายในส่วนออกกำลังกายและเล่นกีฬา การแยกส่วนชัดเจน การเปิดไฟให้แสงสว่างในเวลากลางคืน อีกทั้งการใช้รั้วโปร่งทำให้สามารถดูมองเห็นได้จากริมถนน ทั้งหมดนี้ทำให้ฅาปนสถานข้างเคียงมีลักษณะที่ทำให้รู้สึกว่าจะไม่ใช่ว่าพื้นที่รกร้าง และสามารถเข้าไปใช้งานได้โดยไม่ยากลำบากนัก ในขณะที่ฅาปนสถานหลายมีลักษณะที่ค่อนข้างทรุดโทรม มีซากรถยนต์เก่า วัชพืชที่ไม่ถูกจัดการ พื้นที่บางส่วนเข้าถึงไม่ได้ มีสุนัขจรจัดอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับฅาปนสถานข้างเคียงมีลักษณะที่ดึงดูดให้คนมีพื้นที่มองไม่เห็นจากถนนใหญ่อยู่เป็นสัดส่วนมากกว่าครึ่งเมื่อเทียบกับขนาดที่ดิน ประกอบกับการมีแสงสว่างเฉพาะจุดที่ติดถนนใหญ่ในตอนกลางคืน ลักษณะทั้งหมดนี้ทำให้ฅาปนสถานหลายมีลักษณะที่ไม่น่าอภิรมย์นัก หากเปรียบเทียบกันฅาปนสถานข้างเคียงมีลักษณะทางกายภาพที่มีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้ผู้คนทำกิจกรรมเลือกที่จะทำและกิจกรรมทางสังคมมากกว่าฅาปนสถานหลาย

จากการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นว่า แทบจะไม่มี ความแตกต่างกันหากพิจารณาฅาปนสถานทั้งสองแห่งตามมาตรฐานของฅาปนสถาน แต่หากเมื่อมองพิจารณาในแง่การเป็นพื้นที่ชุมชนแล้ว พื้นที่ทั้งสองแห่งมีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งการจะเห็นความแตกต่างนี้ได้ผู้พัฒนาฅาปนสถานจำเป็นต้องมีความรู้เพิ่ม หากผู้พัฒนาฅาปนสถานมีคู่มือที่ให้องค์ความรู้ในแง่การพัฒนาฅาปนสถานเป็นพื้นที่ชุมชนที่เพิ่มอีกสองปัจจัยในการพิจารณา และพัฒนาเข้าไปด้วยผู้เขียนเชื่อว่าจะทำให้ฅาปนสถานประสบความสำเร็จในการเป็นพื้นที่ชุมชนดังเช่นกรณีศึกษาที่ได้เสนอทั้งในไทยและต่างประเทศ

ส่งท้าย การสร้างองค์ความรู้สำหรับพัฒนาฅาปนสถานสู่การเป็นพื้นที่ชุมชน

หากมีการสร้างองค์ความรู้ในแง่แนวทางการพัฒนาฅาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชน น่าจะเป็นประโยชน์แก่เทศบาลตำบล หน่วยงานของรัฐ รวมไปถึงผู้คนในชุมชนต่างๆ ที่มีบทบาทสัมพันธ์กับการพัฒนาฅาปนสถาน ความเข้าใจนี้จะทำให้ผู้พัฒนาฅาปนสถานเห็นว่าฅาปนสถานมิได้เป็นเพียงพื้นที่เผาศพที่มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนซ้อนเข้าไป และมุ่งเน้นมิติของการพัฒนาในแง่การสร้างมาตรฐานเกี่ยวกับพิธีศพเพียงอย่างเดียว แต่ฅาปนสถานเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับพิธีศพ และกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนเกิดขึ้น อีกทั้งลักษณะของกิจกรรมและลักษณะของกายภาพที่เกิดขึ้นต้องมีลักษณะจำเพาะเจาะจงสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละชุมชนอย่างแท้จริง องค์ความรู้ในแง่แนวทางการ

พัฒนาสถาปนสถานให้กลายเป็นพื้นที่ชุมชนนี้ จะเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาสถาปนสถานสามารถกำหนดกิจกรรมชุมชนที่จะเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับลักษณะความต้องการของชุมชนของตนเอง มีแนวทางการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของสถาปนสถานที่ชัดเจน และได้มาซึ่งสวนสาธารณะที่เป็นที่รักของผู้คนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Canadian Institute of Planners. (2000). **A Guide to building great communities**. Retrieved June 30, 2016, from <https://www.cip-icu.ca/Files/Resources/kidsguide.aspx>
- Gehl, J. (2011). **Life between buildings: Using public space**. London: Island Press.
- Hanauer, A. and Colleen, A. (2011). **Great green public spaces right under our noses**. Retrieved June 30, 2016, from <http://www.onthecommons.org/magazine/great-green-public-spaces-right-under-our-noses>
- Khamchai, J. (2007) Wad Don cemetery : From cemetery to a beautiful garden. **Dhamaleela**, 77.
- King, G. G. (2004). **Michigan Historic Cemetery Preservation Manual**. Retrieved June 30, 2016, from https://www.michigan.gov/documents/hal_mhc_shpo_Cemetery_Guide_105082_7.pdf
- Project for Public Spaces. (2009). **What Makes a Successful Place?**. Retrieved June 30, 2016, from <http://www.pps.org/reference/grplacefeat/>